

Ballagunk felfelé a szőlőhegyen, körülöttünk izzik a júliusi, tikkadt napfényben a dűlő. Sárgásvörös lősz porzik a lábunk körül, amint kaptatunk egyre magasabbra. Alattunk a melegtől ellustulva hever a falu. Kisszékely. Aztán megérkezünk. Szakszerűen igazgatott szőlőtövek zöldellnek, a sorok végén parányi présház. Gondos, figyelmes tekintettel néz körül, szemében bujkál a fegyelmezett büszkeség. Úgy látom most, ahogyan még soha. Isztl János, a szőlősgazda. Úgy látom most, ahogyan mindig. Isztl János, a minőség embere.

Hosszú távra csak csapatban lehet jól felkészülni

Isztl János

Asztalos István: Beszélgethetnénk Veszprémben is, de Kisszékelyben beszélgetünk. Mit kell tudni Kisszékelyről?

Isztl János: A faluról?

A.I.: A faluról.

I.J.: Régi, Árpád-kori település, a török korban nagyrészt kihalt, utána újratelepítették svábokkal. Katolikus svábokkal. A 18. században, az 1780-as években. Így aztán vegyes lakosságú falu lett, és aztán így is maradt egészen a második világháború végéig. Sőt, még utána is, mert az itteni jegyző, amikor a kitelepítésre vitték volna a németeket el, csinált egy hősiez húzást. Azt csinálta, hogy az összes német nevű embernek kiállított magyar anyakönyvet. Magyar nevekre állította ki, így ez gyakorlatilag színmagyar településnek látszott. Így úszták meg a kitelepítést, ellentétben a szomszédunkkal, Nagyszékellyel, ahonnan elvitték a németeket. Talán azért is, mert nagyon gazdag falu volt.

A.I.: Nektek is állított ki magyar anyakönyvet?

I.J.: Igen. Persze.

A.I.: És nektek mi lett a magyar nevetek?

I.J.: Ivánka. Ivánka volt a nevünk néhány hétig. A nagyapám ugyan hevesen tiltakozott, de aztán elfogadta. Így menekültünk meg. Az egész falu megmenekült.

A.I.: Számon tartod az őseidet? A családfát?

I.J.: Nem, nem kutattam. Nagyon nagy munka lenne. De valószínűleg végig lehetne vinni ezt a vonalat, azokét, akik itt maradtak.

A.I.: Mégis számon tartasz egy Isztl-t, aki Kőszegen...

I.J.: Persze, persze. Az ember szeret eljátszogatni a gondolattal. Az a történet, hogy van egy *Égigérő vár* című regény, még gyerekkoromban olvastam, és abban bukkantam rá, a regényben, amikor a várvédő vitézeket megidézi, ott a kürtös Isztl József volt. Gondolom, a nevet nem csak úgy kitalálta a szerző. Néha vannak osztályok, akiknek elmesélem ezt a történetet, és az idén még az érettségien is előkerült, te is ott hallottad. De nem tudom bizonyítani a rokonságot. Ez csak egy játék. Érdekes játék.

A.I.: Ezek szerint sokat olvasó gyerek voltál?

I.J.: Igen.

A.I.: És látszott már akkoriban is a történelmi érdeklődés?

I.J.: Amikor próbáltam a gyerekeimet – egyébként egyre csökkenő lelkesedéssel – olvasásra biztatni, akkor meséltem nekik, hogy én hetedik nyarán, Tamásiban – ott nőttem fel –, ahol volt külön ifjúsági könyvtár, a *Nyomorultakat* vittem ki. Nagyon gyorsan kiolvastam, és amikor visszavittem a könyvtáros néninek – én néninek láttam akkor –, mondtam neki, hogy én ilyen jellegű könyveket szeretnék. Azt válaszolta, hogy akkor a felnőtt könyvtárba kell átiratkoznom, mert ott vannak ilyen könyvek, a *Nyomorultak* is csak véletlenül volt a gyerekkönyvtárban.

A.I.: Miért nem lettél irodalomtanár?

I.J.: Mert a nyelvtant nem szerettem. Sem a nyelvészetet, sem a nyelvtant.

A.I.: Meg tudom érteni.

I.J.: Az irodalmat szerettem. A verseket is.

A.I.: Hova jártál középiskolába?

I.J.: Szekszárdra. De a középiskola nem volt nagyon érdekes, szakközépiskola volt, kertész-borász szakképesítést is adott. Inkább az volt az érdekes, amit a középiskolán kívül csináltam.

A.I.: Mit?

I.J.: Sportoltam. Országos ifjúsági bajnok voltam középtávfutásban. Volt ott egy nagyon jó csapat, országos versenyeket nyertünk. Nagyon jól éreztem magam köztük, és ez volt az a meghatározó élmény, ami azokból az évekből megmaradt bennem.

A.I.: Van a futásnak valamilyen sajátos lélektana? Különösen a hosszabb távoknak?

I.J.: Van, hogyne. Különösen, ha már tizenöt kilométert kell futnod.

A.I.: Mesélj erről!

I.J.: Vannak, akik tudnak egyedül is edzeni, de én úgy tapasztaltam, hogy hosszú távon ez nagyon nehéz. Hosszú távra csak csapatban lehet jól felkészülni. Én meg abban az életkorban voltam, amikor szívtam magamba mindent, és nagyon mély, tartós barátságaim szövődtek akkor. Persze rivalizálás is volt, de egészséges. Soha nem akartuk a másikat úgy legyőzni, hogy meg is alázzuk. Tiszteltük egymást. Voltunk talán öten, hatan országos szinten, akik tehetségesek voltunk.

A.I.: Hogyan épül fel egy ilyen hosszabb táv?

I.J.: Be kell osztani az erődöt. Van, amikor sikerül, de van, amikor túl sok marad benned. Meg kell tanulnod gazdálkodni magaddal, pontosan tudni, hogy mire vagy képes.

A.I.: Van krízis is?

I.J.: Van, hogyne. Azon túl kell jutni. Túl kell jutni a sikertelenségen is, amikor nem futottad ki magad. Amikor érzed, hogy sokkal jobb eredményt érhetnél volna el, de későn hajráztál, vagy nem jól választottad meg a pillanatot, amikor elindítod a támadást. És természetesen a kitartás. A hosszabb távokhoz már nagyon sok kitartás kell.

A.I.: Nem fordult meg a fejedben, hogy valamilyen sportkarriert építs?

I.J.: Nem igazán.

A.I.: Miért?

I.J.: Azért, mert nem voltam hozzá elég tehetséges. Láttam, hogy országos viszonylatban az első öt-hatban jegyzett lehettem volna talán. Néha persze elbeszélgettünk róla, de soha nem gondoltam komolyan. Aztán amikor vége lett a középiskolának, szét is széledt a csapat. Egy fiú volt közöttünk, aki aztán válogatott is lett, országos felnőtt bajnok. Én nem hiszem, hogy képes lettem volna erre.

A.I.: Hova mentél aztán tovább?

I.J.: Szekszárdon voltam talán három hónapot. Volt ott akkor egy tanítóképző, ott kezdtem, de aztán rájöttem, hogy nekem nincs ott sok keresni valóm.

A.I.: Miért nem?

I.J.: Akkor már volt bennem valami többre-vágyás. Nagyon komoly irodalmat olvastam, sok Zolát például, vagy Baudelaire-t. Nem tudtál *A romlás virágaiból* olyan részletet idézni, amiről ne tudtam volna, melyik versből való. Volt tehát bennem akkor már tudásszomj, bár aztán később módosult a történeti és a filozófiai munkák irányába. Azt hiszem, Szekszárdra azért jelentkeztem, mert nagyon kötődtem még a sporthoz. Egy ideig, néhány hónapig azt hittem még, hogy versenyezni fogok, de amikor ezt feladtam, akkor a szekszárdi iskola is leértékelődött.

A.I.: Így nem lett tehát belőled tanító bácsi...

I.J.: Valószínűleg nem lettem volna különben sem az. Furcsa volt az is, hogy nagyon sok nő volt...

A.I.: Édes élet!

I.J.: Van abban jó is, rossz is.

A.I.: Hogyan folytatódott aztán a történet?

I.J.: Amikor az iskolát otthagytam, elkezdtem újságot hordani. Ebben az volt a jó, hogy reggel nyolcra, kilencre nagyjából végeztem a munkával, és utána azt csináltam, amit akartam. Nap közben tanultam, készültem, mert akkor már elhatároztam magamban, hogy Debrecenbe megyek. De nem volt egyszerű, mert a középiskolában, ahonnan jöttem, nem készítettek fel erre. Nem tudtam szinte semmit, a követelményekről sem, mindent magamtól kellett megtalálni.

A.I.: Mennyire volt nehéz döntés innen, a Dunántúl szívéből Debrecenbe menni?

I.J.: Nem volt különösebben nehéz. Volt bennem egész életemben valami kereső hajlam, kalandvágy, és Debrecen nem tűnt annyira távolinak. A középiskola miatt tizenéves koromban egyébként is elkerültem otthonról, és akkor még olyan volt a rendszer, hogy legfeljebb kéthetente, háromhetente mehettünk haza. A sport miatt nyaranta edzőtáborban voltam, tehát megszoktam már, hogy keveset vagyok otthon. Dolgoztam is, megszoktam az önállóságot. De nem is volt sok választási lehetőségem, mert törté-

nelem-népművelés szak csak ott indult.

A.I.: Van valamilyen összefüggő Debrecen-élményed?

I.J.: Debrecen-élmény? Felemás. A városhoz nem sok közöm volt. '88 óta, amikor elmentem Magyarországról, nem is voltam Debrecenben. Persze bennem van, álmaimban visszatérnek bizonyos momentumok, de... Te voltál Debrecenben?

A.I.: A városban igen, de az egyetemen nem.

I.J.: Debrecenben az egyetem nagyon el van szeparálva, teljesen olyan, mint egy amerikai campus, úgy is építették meg. Tehát ha nem akarsz a várossal kapcsolatba kerülni, akkor ott élheted a magad külön világában a magad külön életét. Nem, nem volt sok közöm Debrecenhez. Talán néhány könyvesbolthoz, egy-egy jó mozihoz. De a várost megülte a 80-as évek millióje, volt benne valami kisszerűség, ami az irodalomban is gyakran előkerül.

A.I.: Igen. Debrecen tulajdonképpen egy irodalmi város, de alig van író-költő, aki jót mondott volna róla.

I.J.: Nem volt közöm hozzá, csak ezt mondhatom.

A.I.: Említetted a népművelést. Népművelő is vagy?

I.J.: Nem. Azt aztán leadtam. Amikor rájöttem, hogy az sem érdekel. Volt ugyan egy év, amikor volt művelődéstörténet, az talán érdekelt volna, de a népművelés nem. Meg akkorra már különben is beleástam magam a hettitákba, úgyhogy...

A.I.: A hettitákba?

I.J.: Igen, a hettitákba. Bár már akkor is láttam, hogy ezzel nem lehet sok mindent kezdeni.

A.I.: Hány olyan tudós van ma Magyarországon, aki a hettitákból él meg?

I.J.: Egyetlen egy sincs. Abban az időben is csak egy volt, Harmata János, ő negyven holt nyelvet tudott.

A.I.: Miért éppen a hettiták?

I.J.: Olvastam róluk, amit lehetett, ez nem volt ugyan sok, mert Magyarországon mindössze két könyv jelent meg a hettitákról. Azokat elolvastam. Megragadott a hettiták egyedisége. Az ókori közel-keleti civilizációk között volt valami egyedisége a hettitáknak, ők voltak az első indoeurópai nép az árák előtt, akik civilizációt hoztak létre. Amikor ezt a civilizációt kiásták, óriási régészeti szenzáció volt, és mivel a németek ásták ki, elkezdtem németül tanulni.

A.I.: Hettitául is tanultál?

I.J.: Elkezdtem, de aztán rájöttem, hogy egyedül nem lehet. Ahhoz meg kell tanulni az ékírásos szövegek olvasását, és azt Debrecenben nem lehetett. Ahhoz Pestre kellett volna menni tanulni.

A.I.: De lehetséges hettitául megtanulni?

I.J.: Persze. Vannak emberek, akik olvasnak hettita szövegeket eredetiben is. Igaz, vannak átírások is, úgy talán könnyebb, de aki igazán ismerni akarja őket, annak meg kell tanulni az ékírást.

A.I.: Mérlegelted akkor ezeket a nehézségeket?

I.J.: Nem. Amikor egy egyetemistát magával ragad egy téma, elragadja a lelkesedés,

akkor nem mérleget. Ezek elvesztegetett évek voltak; szakmailag mindenképpen. Elment sok idő, kevés eredménnyel. Talán még az lett a legmaradandóbb, hogy megtanultam németül olvasni. Reménytelen vállalkozás volt, összességében.

A.I.: Soha nem akartál tudományos pályára menni?

I.J.: De. Sokáig volt bennem egy ilyen vágy. De aztán nem éltem azokkal a lehetőségekkel, amik...

A.I.: Miért nem? Mi hiányzott belőled?

I.J.: Nem tudom, hogy belőlem hiányzott-e. Ha belőlem hiányzott, akkor talán a könyörtelen döntés képessége. Kint Kanadában, a vancouveri egyetemen már tanítottam, PhD-ztem, tanársegéd voltam. De aztán amikor haza jöttünk, nagyon nehezek voltak a körülmények, családom is volt már, nem dönthettem már szabadon. kerestem valami biztos állást, a Budapesti Történeti Múzeumban voltam talán három évig, de az nagyon rossz időszak volt. Hullaház volt az nekem, elfekvő. Ott is hagytam, és aztán kerültem ide, a Lovassy gimnáziumba.

A tudományos pálya lehetősége tehát elúszott.

A.I.: Nem sajnálsz?

I.J.: Nem sajnálom.

A.I.: És Kanada? Hogy kerültél egyáltalán Kanadába?

I.J.: Annak idején ezt úgy nevezték, hogy disszidens.

A.I.: Tehát egy disszidenssel ülök szemben?

I.J.: Igen.

A.I.: De hát a disszidensekre nagyon haragudott a rendszer.

I.J.: Igen. Bár ez már a vége felé volt...

A.I.: Mikor?

I.J.: '88-ban. De hivatalosan akkor is disszidensnek nyilvánítottak, tehát számoltam az-
zal, hogy esetleg nagyon sokáig nem jöhetek haza. De aztán ez '90-ben megszűnt, és akkor visszajöttem Magyarországra.

A.I.: Miért mentél el?

I.J.: Nagyon tömören: nem tetszett a rendszer. Kilátástalan volt. Amikor Debrecenben befejeztem az egyetemet, visszakerültem tanársegédnek. Volt 4300 forint fizetésem, ez akkor sem ért sokat, arra semmiképpen nem volt elég, hogy lakhatást biztosítsak, hogy a családdal, a barátokkal elkezdhezzük az életet. De nemcsak egzisztenciálisan, hanem sok más szempontból is úgy éreztem...valami másra vágytam.

A.I.: Tehát el voltál szánva arra, hogy akár az egész életedet egy másik országban töltsd?

I.J.: Igen. Ez '88-ban azt jelentette, hogy elmész Magyarországról, és valahol máshol, a világban kezded előlről az életet. Egy barátommal mentünk ki, egy évet voltunk Hollandiában, de ők megmondták jóelőre, hogy Hollandiában nem maradhatunk. Erre fel is voltunk készülve, volt egy jól bejáratott jogi eljárás: beadtuk a kérelmünket, ők elutasították, akkor újra beadtuk, és míg ez ment, találnunk kellett egy olyan országot, amelyik befogad. Kanada befogadott.

A.I.: Beszélte angolul?

I.J.: Keveset. Németül beszéltem, de amikor láttam már, hogy Kanada lesz esetleg a

végcél, elkezdtem nagyon komolyan angolul tanulni. Persze ez sem volt egyszerű, mert könyvekből tanultam, és olvasni egészen mást jelent, mint beszélni. Passzív volt a nyelvtudásom. De az interjúnál, amikor arról döntöttek, hogy mehetek-e vagy sem, ez nem számított. Voltak barátaim, akik folyékonyan beszéltek angolul, és elutasították őket.

A.I.: Téged miért nem?

I.J.: Nem tudom. Soha nem derült ki. Ez akkor gyakorlatilag politikai menedékjog-kérelm volt. Egyedül az enyémet fogadták el.

A.I.: Ez azt jelenti, hogy te politikai üldözöttnek számítotál?

I.J.: Nem feltétlenül. Ez nem feltétlenül politikai üldözöttséget jelentett. Azt mondtam, hogy történész akarok lenni, és azt, amit csinálni szeretnék, azt szakmai tisztességgel Magyarországon nem lehet.

A.I.: A rendszerváltáskor evidencia volt, hogy jössz haza?

I.J.: Nem. Nem. A mi hazatelepülésünk egyértelműen családi okokból történt.

A.I.: És a szabadság? A rendszerváltás nagy reményei?

I.J.: Nem. Ha őszinte akarok lenni, akkor nem. De az is igaz, hogy ha nincs a rendszerváltás, akkor biztosan nem jövök vissza. Akkor már sok mindent láttam, kinyílt előttem a világ, és akármilyen puha is volt a vége felé a diktatúra, oda semmiképpen nem jöttem volna vissza. Akkor minden másként alakult volna.

A.I.: Amikor visszajöttél, láttál már jövőt magad előtt? Hiszen éppen a jövőtlenség vitt el.

I.J.: Igen. Persze.

A.I.: Anyagilag vagy inkább érzelmileg?

I.J.: Anyagilag nem. Érzelmileg. Öt évet voltam Kanadában, öt évet töltöttem el egy másik kultúrában, megismertem valamennyire Észak-Amerikát, egy kicsit belülré kerültem az egyetemi közegbe is. Ez azt jelentette, hogy nemcsak az előnyeit láttam, hanem a hátrányait is. Sokat tudtam Magyarországról is, szinte naprakészen követtem az itthoni változásokat. A vancouveri egyetemre járt a *Magyar Nemzet*, tudtam, mi zajlik Magyarországon. Nagyjából sejtettem, mire lehet számítani. És akkoriban egy kicsit elegendő lett az egyetemi világból.

A.I.: Azt mondtad, a „hullaház”, az „elfekvő” után jött a Lovassy. Volt valamilyen tudatosság ebben a választásban?

I.J.: Nem volt. Voltak pályázatok a közlönyben, azokat nézegettem, hova lehetne menni tanítani, ahol az én tárgyamra, a történelemre szükség van. Vidékre szerettem volna menni, és ha lehet, a Dunántúlra. Akkor találtam rá a Lovassys pályázatra, filozófia-bármilyen szakos tanárt kerestek. Gondoltam, megpróbálom. Felhívtam Misit (*Arnhoffer Mihály, akkori igazgató. A.I.*), elmondtam, hogy nincs ugyan filozófia szakom, de nagyon érdekel a filozófia, a bármely szak pedig az én esetemben a történelem. Mellékesen azt is mondtam, hogy angolul is tudok. És erre csapott le, mert akkor nagy angol szakos tanárhány volt. Azt mondta, hogy mindenképp angolt kellene tanítanom, aztán ha lesz nyugdíjazás, akkor kaphatok történelem órákat is. Így kerültem ide.

A.I.: Hallottál már akkor a Lovassyról?

I.J.: Nagyon keveset. De jó híre volt. Az évfolyamtársaim közül többen pályáztak ide, tőlük is hallottam a Lovassyról, de én akkoriban, Debrecenben egészen máson gondol-

kodtam. Így aztán eszembe sem jutott, hogy a Lovassyba pályázhatnék.

A.I.: És Veszprém?

I.J.: Általános iskolában voltam itt kirándulni. Az állatkertben. Úgyhogy ez véletlen volt. A Dunántúl nem volt véletlen, de Veszprém és a Lovassy igen.

A.I.: Aztán nagyon sikeres lovassys tanár lettél, és nem angol-, hanem történelemtanár. Erről papírod is van, hiszen nemrég kitüntetést is kaptál mint az országos tanulmányi versenyeken különösen eredményes felkészítő tanár. Mi a titkod?

I.J.: Az alapok. Az alap az, amit az órán csinálsz. Nyilván nem azzal kezdődik a történet, hogy OKTV-re akarod vinni a tanítványaidat, hanem hogy a történelmet akarod minél közelebb vinni hozzájuk. A történelem szerintem lehet népszerű tantárgy, lehet sikeresen tanítani, fel lehet kelteni az érdeklődést. De nem csupán rajtad múlik, hogy mennyire sikerül a gyerekekben felpiszkálni a gondolatokat, a megértéseket. Kell, mindenképpen kell, hogy becsvágy is legyen bennük, ambíció. De az alap mindenképpen az órai munka. Egy-két év után aztán látni lehet már, hogy kiben van igény többre, és ezeket a motivált, értelmes gyerekeket lehet aztán menedzselni. Elvezetni a tudományos munkához. Biztosan van ebben valamilyen szerepe a saját félbemaradt tudományos pályámnak is, hiszen a történelem OKTV-n a belépő egy tanulmány, ami kicsiben már szinte tudományos munka. Ez nem megy tanári segítség nélkül, tanácsok, módszerek nélkül. Ösztönözni kell a gyerekeket, ösztönözni, de semmiképpen nem kényszeríteni.

A.I.: Ha valamelyik tanítványod történésznek, esetleg történelem tanárnak akar menni, bátorítanád, vagy inkább lebeszéled?

I.J.: Nem beszélném le semmiképpen. Azt mondom neki, hogy a legjobbakra, az igazán tehetségesekre minden szakmában szükség van. Van egy olyan szint, amin túl már történészként is meg lehet élni. Arra valószínűleg nem ösztönözném, hogy középiskolában tanítson, anyagi okokból sem, meg azért sem, mert nem tudni, hol helyezkedhet el. De ha van benne ambíció, ha szorgalmas és tehetséges, akkor történészként is boldogulni fog.

A.I.: Mondtad is, de látni is lehet az alkatodon, az iskolai jelenléteden, hogy bizonyos mértékig filozofikus alkat vagy. Kell ez az alkat ahhoz, hogy valaki jól tanítson történelmet?

I.J.: Igen. Feltétlenül. Arra van szükség, hogy gondolkodni tudjunk a történelmen. Egyetlen biztos dolog van az életünkben: a múlt. A jövő bizonytalan, azt sem tudjuk, hogy a következő öt percben mi lesz velünk. És mindig vannak alternatívák, és nagyon sok múlik a döntéseken, választásokon. A marxista történetírás szerette hangoztatni, hogy a „Mi lett volna, ha?...” kérdés történelmietlen. De nem az, a történettudomány már túl van ezen. Pontosan az alternatívákkal lehet eljátszani, és elgondolkodni sok mindenben. Azon, hogy mi lett volna, ha?... Kontinensek történelme másként alakulhatott volna. A Hitler elleni merényleteket szokták példaként hozni. De sok mást is lehetne egyébként.

A.I.: Ha már ez így szóba került... Mekkora a szerepe az egyénnek a történelemben? Mennyire csinálja a nagy ember a történelmet, mennyire a történelem a nagy embert?

I.J.: Nyilvánvaló, hogy lehetőségek, feltételek is kellene, de az is nyilvánvaló, hogy a

személyiség maga is alakítja a történelmet. Mindenképpen.

A.I.: Hegel írta a naplójában, amikor látta Napóleont ellovagolni a jénai egyetemi dolgozószobája ablaka alatt, hogy ma látta a Világszellemet. Ezt – szerintem – úgy értette, hogy egy olyan embert, aki valóban csinálta, alkotta a történelmet. Ha neked választanod kellene a történelem szereplői közül, személyiségeket, akikre azt mondd – hegeli értelemben –, hogy bennük a Világszellem testesült meg, akkor kit választanál?

I.J.: A 20. századból sajnos szörnyűséges példaként emelném ki Hitlert. De ugyanakkor, aki a mi sorsunkat is befolyásolta; Sztálint. Az ő személyiségjegyeik olyan mértékben rajta hagyták a bélyegüket az egész koron, korszakon, hogy őket semmiképpen nem lehet megkerülni. A század második felében? Talán Reagan. Egészen kiemelkedő az ő szerepe is, különösen ahhoz képest, hogy üresfejű kaliforniai színésznek gúnyolták, aki csak másodosztályú cowboy-filmekben meg krimikben játszott, mégis kulcsszerepe lett a hidegháború befejezésében és abban, hogy leomlott a vasfüggöny.

A.I.: Ahogyan elnézem az olvasmányaidat, itt kint is, ahol most beszélgetünk, egy 20. századi témájú könyv van a tornácon az asztalon, szóval ahogy elnézem az olvasmányaidat, az érdeklődésed talán leginkább a 20. század felé fordult.

I.J.: Igen. Bár a múlt nyáron tudatosan középkori gazdaságtörténetet olvastam. De leginkább mégis 20. századot. A diákokat is jobban érdekli, engem is, közvetlenül meghatározza a sorsunkat.

A.I.: Pedig elég elborzasztó ez a 20. század. Ezen belül Európa is.

I.J.: Éppen ezért. Éppen azt kell megtanulni, hogyan jutottak odáig. Az a könyv is, amit néztünk odakint, az is arról beszél, hogy hogyan jöhetnek létre ilyen rendszerek, milyen áron, arról, hogy mennyire el tud állatiasodni az ember.

A.I.: Hiszel abban, hogy a történelem az élet tanítómestere? Képesek vagyunk tanulni a történelemből?

I.J.: Képesek vagyunk.

A.I.: Csináltunk, csak a 20. században egy világháborút, aztán egy emberöltőn belül egy másodikat.

I.J.: Képesek vagyunk, csak az a kérdés, hogy milyen áron. Például éppen a második világháború, ahogyan lezajlott és ami következett belőle. Szerintem abból sokat tanulunk akkor is, ha nyilvánvalóan nem lehet a múltbeli példákat egy az egyben a jelenre vonatkoztatni. Az emberi magatartásnak vannak olyan elemei, vannak reflexiók, amik ismétlődnek. Ezért aztán ki lehet olvasni belőlük bizonyos trendeket.

A.I.: Ha ki lehet olvasni belőle bizonyos trendeket, és most ezzel a kérdéssel jégre vislek, előre is elnézést kérek...

I.J.: Jó.

A.I.: Tehát ha vannak bizonyos trendek, akkor...

I.J.: Nem lehet kikövetkeztetni a jövőt. Nem lehet.

A.I.: Ha vannak trendek, lehet-e a múlt trendjeiből következtetni legalább a viszonylag közeli jövő trendjeire?

I.J.: Lehet, hogyne lehetne. Például ami a világot ma nagyon foglalkoztatja, az az erőközpontok kérdése. Az, hogy hogyan tolnak el a következő évtizedekben az erőközpontok.

Melyiknek milyen lesz a szerepe a 21. században, amiben egyébként már elég rendszeresen benne vagyunk. De az mindenképpen nagyon érdekes, hogy a birodalmak hogyan alakulnak át, lesz-e például Kína a következő világhatalom. És természetesen az is, hogy birodalmak – akár a múlt században – hogyan alakultak ki és aztán hogyan omlottak össze, vagy hogyan pusztították el őket. Igen, ebből sok mindenre lehet következtetni.

A.I.: És Magyarország? Mondjuk a következő húsz-huszonöt-harminc évben?

I.J.: Nem, nem. Ebbe már nem megyek bele. Ez már jóslás lenne. Az biztos, hogy Magyarország már integrálódott abba a nyugati rendszerbe, amiből nem kell, nem is tud, nem is akar kilépni. Nyilvánvaló, hogy belátható időn belül ez visszavonhatatlan, és a sorsunkat alapvetően meg fogja határozni. Az aztán, hogy ezen belül hogyan érvényesítjük a mindenkori nemzeti érdekeinket, az már főként politikai kérdés.

A.I.: Vizsgáljunk meg egy sokkal közelebbi jövőt! Hogyan alakul a bortermés az idén?

I.J.: Az jól. Nagyon jól. Egyelőre. De sok a bizonytalanság. Két éve a jég elvitte a termés nagy részét, ami maradt, az is sérült volt. Abban az évben nekem ihatatlan lett a bor. Másoknak sem kínálgattam.

A.I.: Mit él meg ilyenkor egy gazda, amikor azt kell végignézni a tulajdon két szemével, hogy hogyan megy tönkre a termés, amiért annyit dolgozott?

I.J.: Ez bizony benne van. El kell fogadni. A szőlészet alázatra tanít, ezt könyvben is olvastam, de a saját bőrömön is megtanultam. Volt olyan év, hogy a vadak leették az összes termést, tizenöt liter must volt. Akkor kerítettem be a szőlőt.

A.I.: Nem leszel ilyenkor dühös? Vagy depressziós?

I.J.: Nem. Nem. Az ember reménykedik, hogy elkerüli a jég, meg ősszel a seregélyek, de ha nem...

A.I.: Itt a vitrinben serlegek, oklevelek tanúsítják, hogy értesz a borhoz. Honnan ez a tudás? Még a középiskolából?

I.J.: Alig. Amikor megvettem a szőlőt, azért gondoltam ezt jónak, mert van ott egy kis ház, ahova el tudok vonulni. Ebből a zsákutcás faluból még kijebb. De komolyan. Amikor megvettem a szőlőt, én a borból indultam ki. Nagyon tudom értékelni a jó bort, csak olyat is vagyok hajlandó inni. Eleinte vegyes volt a szőlő meg otellós, volt benne mindenféle, ez a mostani már mindenestől az én telepítesem. És ha már a kis ház miatt megvettem, akkor beleástam magam, fokról fokra megtanultam, hogyan kell telepíteni, hogyan kell gondozni, bánni vele.

A.I.: Előlről kellett tanulnod? Hiszen szőlész-borász iskolába jártál.

I.J. Gyakorlatilag előlről. Voltak ugyan emlékeim, de amit ma tudok a szőlőről és a borról, az szinte teljes egészében szakkönyvekből származik. Autodidakta borász vagyok.

A.I.: De most már tulajdonképpen szakmabeli is. Serlegek, oklevelek...

I.J.: Helyben csak. Csak helyben.

A.I.: Milyen borod van? Úgy értem, fehér? Vörös?

I.J.: Vörös borom főleg és rozé.

A.I.: Én nagyon tudom élvezni, amikor a borászok a borról beszélnek. Hallatlanul plasztikusan, szinte költőiien olykor. Érzem, hogy a bor számukra szinte költemény vagy zene. Milyen a te borod?

I.J.: Milyen az én borom? A vörös az mély, testesebb. Ma nem ez a tendencia egyébként, ma a könnyedebb, gyors érlelésű, reduktív borokat kedvelik, fiatalosabbak, könnyebben fogyaszthatók, nem nagyon magas az alkoholtartalmuk. Az enyém az hagyományos, tölgyfaérlelésű, az idei éppenséggel új tölgyfában érlelődött. Tehát mélyebb, magasabb alkoholtartalmú. A rozé könnyebb, az a nyáresték bora. Fröccsözni is jó. Szomjoltó.

A.I.: El is adod, vagy megissza a család?

I.J.: El nem adok. Nem is hagyok sokat a tőkén, egy kilót hagyok mindössze. Nem szabad túlterhelni a tőkét, nekem nem a mennyiség a fontos, hanem az, hogy olyan borom legyen, amit jó szívvel tudok inni. Hatszázhatvan tőke – ennyi. Családban marad.

A.I.: Ahogyan végigjöttünk a házon, három-négy helyiségen, azt láttam, hogy nagyon sok a vallásos szimbólum. Sok a vallásos érzületre emlékeztető nyom. Vallásosak vagytok?

I.J.: Igen. Bár nálam ez másként jelentkezik, mint a feleségemnél.

A.I.: De te is hívő vagy?

I.J.: Igen. Igen. Nem a hagyományos vallásosság értelmében, de keresem az Istent, és remélem, hogy a transzcendens valamilyen formában jelen van a világban. Harminchétféves fejjel keresztelkedtem meg, tehát már felnőtt voltam. De nagyon sokáig kerestem, sokáig küzdöttem, küzdelmes volt nekem az istenkeresés. Tizenkilenc éves koromban talákoztam egy tanárral, aki egészen későn lett pap, aztán ferences szerzetes, ővele haláláig tartottam a kapcsolatot. És olvasok is, az ember mindig keresi a helyét a világban, és mindenképpen számot vet ezzel is. Az Isten lehetőségével.

A.I.: Egy dolog az istenkeresés...

I.J.: Nem mondom, hogy megtaláltam.

A.I.: Egy dolog az istenkeresés, és egy másik dolog talán a kereszténység. A konkrét vallási forma.

I.J.: A kereszténység több. A keresztény keretek nélkül az európai civilizáció nem érthető.

A.I.: Miért érezted szükségét annak, hogy megkeresztelkedjél?

I.J.: Mert már elegendő volt a Simone Weil-i dilemmából. Ő is eljutott a kereszténységhez, de meg sose keresztelkedett. Soha nem lett az egyház tagjává. Érzékelem természetesen, hogy nagyon sok fenntartás, teoretikus fenntartás is kapcsolódik a kereszténység múltjához, nekem is vannak fenntartásaim. A gyónás például. A gyónás nekem nem megy. Ebben az értelemben tehát nem vagyok olyan mértékig gyakorló keresztény, mint ahogy az esetleg elvárható lenne. De akkor is nagyon fontos nekem ez a húszéves menetelés. Saint-Exupéry mondja a *Citadellában*, hogy „mi, akik az Isten felé menetelés örök nomádjai vagyunk, magunkból semmi nem elégíthet ki bennünket.” Én is így élem ezt meg.

A.I.: Beszéltünk a világ jövőjéről, nem beszéltünk a magyarság jövőjéről. A saját jövődről mit gondolsz? Gondolkodsz rajta?

I.J.: Nem. Nem igazán. A jövőm adott. A keretek, az iskolai keretek például, megszabják.

A.I.: Benne vagy a keréknyomban.

I.J.: Igen. Benne, persze. Tehát nem gondolkodom azon, hogy elmegyek a Lovassyból.